

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 19.

V Ljubljani, 15. oktobra 1889.

Letnik II.

Prijateljem rož.

Rože pomnožujemo s potaknenci ali pa jih cepimo na šipek. Iz potaknencev vzra sle rože navadno ne cveto posebno rade, bolj pridno cveto cepljene, a tudi med njimi je razloček. Na zeleni šipek (ki belo cvete) cepljene uspevajo bolje nego na rdeči (ki rdeče cvete). Če hočemo, da nam bodo rože sploh pridno cvele, moramo seveda cepiče jemati od pridnih in zdravih rož. Primeri se pa dokajkrat, da nam poleg vse natančnosti rože ne cveto obilno.

Kako bi temu odpomogli?

Že pet let je, kar sem cepil čajevko (Thea-Rose) „Bongere“ na palico navadne centifolije. V drugem tetu je že cvela obilno in neprenehoma. Dolgih pogankov pa ni delala. Kasneje sem na centifolije okuloval „Maršal Niel“. Tudi ta cvete na tej podlogi od konca maja do pozne jeseni neprestano. Letos pa sem okuloval to rožo konec junija na rožo ovijalko „Ornement des bousquets“. Do sedaj je naredila 60 cm dolg in močan poganek.

Ti poskusi so nekaj novega in dokazujejo, da čajevke najpridneje cveto, če jih cepimo na žlahtnejše podloge nego je šipek.

To prikazen si za sedaj razlagam tako, kakor to, da pridelujemo lepše in boljše sadje na pritlični nego na lesnični podlogi.

Reč sicer ni še dognana, a vredna je vsestranskih poskusov.

Zato opozarjam na to prijatelje rožam in jih prosim, naj si oskrbe še to jesen nekaj centifolijevih palic ter jih pocepijo ali pookulujejo prihodnje leto. Potem naj pa opazujejo, kako se razvijajo te cepljenke. Svoje izkušnje naj pa blagovole v tem listu priobčiti.

Posebe pa še priporočam razmnoževati gori omenjeno „ovijalko“. Ta dela lepe, konične palice in prebije najhujši mraz. Če bi tudi na njo cepljene čajevke ne cvele tako pridno kakor na navadni centifoliji, imamo pa vender lepe palice skoraj brez trnja, kakeršnih je v šipkovem grmu težko dobiti.

Janko Žirovnik.

Kako sadna drevesa saditi v slabo zemljo, da rastó dobro.

Na to vprašanje odgovarja izkušen sadjar tako le:

1.) Jamo, kamor hočeš drevesa saditi, izkopaj, če le moreš, uže nekoliko tednov, predno sadiš. Če sem mislil drevesca saditi jeseni, izkopal sem jim jame kmalu po otavi, če sem jih hotel pa spomladi, izkopal sem jih že v jeseni. To

je zato dobro, ker izkopana zemlja potem dalje časa leži na zraku, solnei in dežji ter se jako zrahlja in rodovitnosti napije izpod neba.

2.) Jame izkopljem, kar se da, plitve, po 1 čevelj globoke, po 3—5 čevljev pa široke, da so plitvim skledam ali dlani človeške roke podobne; po takih jamah se drevesne korenine dobro razširijo.

3.) Rušino porežem toliko globoko, dokler ji sezajo korenine, ter jo denem na stran. Prvo zemljo, tikoma pod rušinami denem posebe na stran, ker površna je boljša od spodnje, katero tudi posebe na drugo stran položim. Kadar ja jama izkopana, denem rušine brž na dno, toda narobe, ter jih precej dobro pomendram in potlačim. In tako pustim jamo, dokler pride čas drevesa saditi, prazno. Posebno koristno je tudi drevju, če v jame, dokler so še prazne, potrosiš nekoliko dobro pedelane gnoja. Dež izpira gnoj, in gnojnica se iz njega oceja v globino. Ta gnoj pa moraš, ko sadiš drevesca, zopet iz jame pobrati.

4.) Kadar drevesca sadim, pa tako le ravnam; Najprej zatakнем kol sredi jame, potlej pospem nekoliko boljše zemlje po rušini in na njo postavim drevo, katero sem v to jamo namenil, privežem ga h količu, toda ne pretesno, da se laže z zemljo vred poniža in usede. Z ostalo boljšo zemljo (če nimam posebno dobre pri rokah) skrbno zaspem korenine ter jih z roko lepo razprostim, in sicer tako, da ne ostane nič praznega in presledkastega med njimi. Na to zaspem jamo po vrhu s tisto zemljo, ki sem jo nazadnje vrgel iz jame, in napravim okrog drevesa jamiče, da se deževnica ali sicer voda, s katero drevo zalivam, ne oceja, ampak ostaje okrog njega.

5.) Ako pa nastopi suho vreme, treba drevesca pogostoma zalivati; ker so namreč plitvo posajena, posušé se tudi hitreje nego globoko stoječa, in tudi zemlja je okoli njih še rahla.

6.) Drugo jesen si oskrbim, če je le moči, pepela, dobre prsti ali pa prav podelanega gnoja in pospem te tvarine po rušini okrog drevesec, pa ne tikoma njih, ampak bolj okrog njih po rušini ter jo podkopljem precej globoko, toda pazim, da se korenine ne poškodujejo. Po tem takem je zemlja okrog drevesca zrahljana in pognojena, korenine nimajo samo v jami, ampak tudi zunaj nje dovolj rahle prsti in živeža, kar jim prav dobro tekne, in zato rastejo kvišku, da je veselje. Tako gnojenje in rahljanje prsti je in bo drevesom vselej prav koristno, torej tudi v poznejšnjih letih. Kar zaradi prekopane prsti okrog dreves nakosiš manj sená, toliko več pa otave.

Tako sadim in obdelujem svoja drevesca že več let, rastejo pa veliko hitreje in se obraščajo veliko bolje, nego druga. Zato to ravnanje vsakemu živo priporočam

Sadimo sadno drevje!

Iz raznih poročil je žalibog razvideti, da se grozna trtna už strašno hitro razprostira in da je treba hitro pomagati.

Le s sadjem si je še lahko nekoliko opomoči, zato pa treba misliti na umno in obilno saditev raznega sadnega drevja. Po krajih gorke, ugodne lege naj nasajajo žlahtno zgodnje sadje, drugod naj množe hvaležne češplje, slive, katere pogostoma obradijo in se vedno lahko prodajajo. Posebno češplje so kaj hvaležno sadje, ker sveže in tudi posušene imajo vedno dosti kupcev.

Marsikdo ugovarja, da češpljevo drevo malo časa trpi, da se kmalu unese. Saj ni čuda, ker nič ne store za to ubogo drevje. Uže ob nasadbi ravnajo nerodno, natlačijo jih na majhen prostor prav gosto, da se ne morejo razvijati. Zemlje ne prekopljejo, nikar da bi kedaj krog debla drevo okopali ali mu celo pognojili.

Kedor pravilno nasadi češpljevo drevo ter mu v posebno rodovitni letini postreže, gotovo mu bode še veliko let obilno rodilo. Letos je po nekaterih krajih prav izvrstna letina za češplje, naj bi takoj nekoliko okopali zemljo krog debela in prilili gnojnice s pepelom. Kedor bo to storil, imel bo tudi bodoče leto obilo češpelj. Saj vidimo v naravi, da je po prav bogati sadni letini navadno prihodnja le uboga. Tudi drevo potrebuje živeža, in zato umni vrtnar nikdar ne zabi primerno streči svojemu sadnemu drevju, katero pa mu je tudi za to hvaležno.

Na to pa moramo posebno opozoriti sadjarje, naj ne nasajajo novih drevesec ondi, koder so bila dosedaj drevesa iste vrste, torej ne hrušek, koder so dolgo let rasle hruške, a sedaj posahmile, ne češpelj, koder so dosedaj bile češplje itd. Ne smemo zabiti, da ima drevje velike, daleč segajoče korenine, katere v mnogih desetletjih zelo oslabe zemljo in iz nje posrkajo ves živež, in ko jim ni več potrebnih hranilnih snovi, začenja drevje pešati, dokler se naposled posuši.

Koder vidimo češpljeve nasade, da se suše, da je deblo preraščeno z mahom, da ni perje temno-zeleno, ampak nekako bolj sivkasto in polno rdečkastih pičič, ondi je zemlja uže vsa pusta ter ni v njej več češpljevemu drevju potrebnih hranilnih snovi, zato pa ne smemo ondi v novo saditi češpljevih drevesec.

Saj dober kmetovalec dobro ve, da, koder je bila detelja, celo pa lucerna, ne sme pred 8 leti zopet sejati detelje, sicer bo revna, kajti poprejšnja detelja je s svojimi dolgimi koreninami iz spodnje zemeljske plasti pobrala vse, in novi setvi bi zatorej primankovalo potrebnih redilnih snovi, katerih se pa tako hitro ne nabere zopet, ampak šele v nekaterih letih.

Odberimo torej za nov nasad drug, čvrst kraj, koder bode drevje krepko raslo, poprejšnja zemlja pa se izpočila in urodovitila za nov nasad. Kakor poljedelcu, tako treba tudi sadjarju umno vrstiti ali kolobariti, ako hoče res obilnega sadu, ki mu edin lahko povrača velike stroške.

Raznotere vrtnarske reči.

Lastovke so zelo koristne. Francoski prirodoslovec Florent-Prevost, ki posebno marljivo preiskuje želodce posebno takih ptičev, kateri živijo ob črvih, žužkih in drugem mrčesu, našel je po želodecih 18 lastovk ob različnih dobah sledeče število žužkov: 15. aprila 422, 19. aprila 649, 27. aprila 301, 1. maja 704, 4. maja 660, 18. maja 680, 29. maja 300, 3. junija 420, 14. junija 244, 28. junija 400, 11. julija 420, 20. julija 501, 24. julija 500, 5. avgusta 742, 19. avgusta 600, 29. avgusta 384 žužkov. Po takem je 18 lastovk pozobalo od 15. aprila do 29. avgusta, torej v 4 mesecih 8390 žužkov, vsaka lastovka pa na dan 466. Če pomislimo, da po teh želodecih ni bilo najti niti najmanjšega sledu kakenga žita ali pa sadja, razvidno je, kolika velika dobrota je lastovka kmetijstvu sploh in sadjarstvu posebe. Kdo bi torej to dobrotljivo ptico preganjal?

Da sadne peške in koščice hitreje kalijo. Poišči kraj blizu hiše ali hleva ali kje drugje, kamor po dnevi solnce najbolj sije. Tu naredi sečnja meseca luknjo čevljev globoko, široko pa po množini nabranih pešk. To luknjo napolni na pol s konjskim gnojem, čezenj pa potresi za 1 palec na debelo dobre, čiste prsti. Ko je to storjeno, vzemi peške in jih s čisto prstjo pomešaj. Pomešane peške deni v platneno culo ter jo zaveži, da peške iz nje ne padajo, culo pa z roko potlači tako, da peške ne leže na debelo v njej. Tako na široko podelano culo peška položi v gori popisano luknjo, na njo pa za palec na debelo potresi dobre, čiste prsti. Ob suhem vremenu moraš luknjo polivati z mlačno

vodo. Do 6. tedna začno peške že gotovo kaliti. Kadar to zapaziš, vzemi culo iz luknje prav rahlo, nesí peške naravnost v drevesnico posadi jih v gredice po $\frac{3}{4}$ palca globoke po palec narazen in jih potem z rahlo roko zagrebi. Če je vreme suho, treba je sajenke večkrat s postano vodo s škropilnico politi. Kdor to poskusi, kar čudil se bo, kako hitro bodo začele peške kaliti in skoro vse enako v drevesca rasti. Tudi pozneje rasto tako vzrejena drevesca veseleje in krepkeje mimo onih, ki so po navadi bila jeseni v gredice vsejana. — Koščice češpljeve in črešnjeve itd. pa tako ravnaj že jeseni meseca novembra, in videl boš, da bodo kakor peške začele spomladi kaliti.

O sadnih divjakih. Navadno poiščejo naši kmetovalci divjakov v hosti, tako imenovanih samosevcev, katere potem presajajo na on prostor, koder bode raslo mogočno prihodnje sadno drevje. Prepogostoma pa se samosevci slabo sponašajo, ker navadno so uže stari in tudi slabih korenik, in vsi sadjarji se strinjajo v tem, da so najboljši divjaki iz semena, po rednih semeniščih ali drevesnicah odgojeni. Glavna stvar namreč je, da ima divjak lepe korenike. Ako jih ima, gotovo bo v dobro zrahljanem svetu izvrstno in naglo uspeval, in tudi cepič se gotovo prime, ker obile korenike dovajajo dovolj živeža, in res uže prvo leto požene čez meter dolgo mladiko. Taki dveletni divjaki naj se spomladi nasade v drevesnico bolj narazen, avgusta meseca pa cepijo na oko, ali pa prihodnjo spomlad na sedlo, v sklad itd.

Kole, ki jih pristavljamo k sadnim drevesom, naredimo lahko po izkušnjah angleških prav trpežne, če jih namažemo s kuhanim lanenim oljem, kateremu pa primešamo toliko ogljenega prahu, da je zmes tako gosta, kakor so navadne oljne barve. Mož, ki je to iznašel, trdi, da so konci kolov, ki so več let bili v zemlji, še prav tako trdni bili, kakor takrat, ko jih je vtaknil vanjo.

Zoper listne uši po rožah in pritlikaveih priporoča Binz: Vzemi dve polni perišči pelina in polij ga z enim litrom vrele vode, potem pa naj stoji, dokler je voda gorka le 12° do 15° R. Sedaj jo vlij v veliko skledo in vanjo pomakaj vejice, po katerih so uši. Ker se pa jeden liter tekočine hitro porabi, treba je skrbeti za dosti vode.

Z drevjem, jagodnimi grmi, vinsko trto in z rožami, katere je poškodovala toča, ravnaj tako le: Smole in voska raztopi po enoliko in primešaj toliko navadnega vinskega cvetu, da ostane reč tekoča. S tem drevesnim voskom, ki se dá lahko s čopičem mazati, hitro zamaži vse rane, čim prej tem hitreje se zarastejo. Če ni takega voska, dobra je tudi ilovica, s kakeršno mažejo lončarji peči, primešaj pa jej mizarskega kleja ali lima. Če rane še v pravem času in dobro zamažeš, ostanejo drevesa zdrava ter rode drugo leto zopet obilo sadja, naj si jih je toča tudi uže večkrat pobila.

Suha prst. Kolikokrat imamo prst na kakem suhem kraji, kjer bi seveda ne smela biti, pa se nam popolnoma posuši! Kar bi radi rastline svoje posadili, pa jih zaradi suhe prsti ne moremo. Če jo polijemo z vodo, sprijemlje se in ni za rabo, če pa porabimo suho, medli ves čas rastlina, ker se prst pozneje le malo navzame vlage. Sveža, vlažna prst je torej pri presajanju neizogibno potrebna. Suho prst vender lahko osvežimo na ta le način: Prinesimo je na presajalno mizo srednje velik kup, polijmo jo malo z vodo in potem jo z rokami dobro premešajmo. Ko se je voda, ki smo jo bili prilili, že povsod enako razlezla, polijmo kup iz nova in ga premešavajmo ter prst menimo tudi z rokami. Tako delajmo tako dolgo, da je kup vlažen.

Zalozba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pire.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.